

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

ניתן ביום 11 פברואר 2020

נתיב קרן פנסיה של פועלי ועובדי מפעלי משק ההסתדרות המערערת

-

המשיבים

1. אורית ויזל
2. נתנאל ויזל
3. בנימין ויזל
4. רינת וספיש

לפני: הנשיאה ורדה וירט-ליבנה, השופטת סיגל דוידוב-מוטולה, השופט רועי פוליאק
נציגת ציבור (עובדים) גב' שרה זילברשטיין היפש, נציג ציבור (מעסיקים) מר עצמון ליפשיץ

בשם המערערת – עו"ד תומר אלטוס ועו"ד יובל בן טוב
בשם המשיבים – עו"ד כפיר דיין דובב ועו"ד רונית לוי

פסק דין

השופט רועי פוליאק

ערעור על פסק דינו של בית הדין האזורי תל אביב (השופט תומר סילורה ונציגת הציבור גב' מיכל שמר; ק"ג 16-10-27193), בגדרו נפסק כי המשיבים, יורשיו של מבוטח בקרן הפנסיה המקיפה של המערערת, זכאים למשוך את הכספים שהצטברו בחשבוננו של המבוטח המנוח בקרן הפנסיה במועד פטירתו.

רקע

העובדות העיקריות ומיקוד המחלוקת

1. המנוח, אבימלך ויזל ז"ל, יליד חודש ינואר 1946, הצטרף כחבר לקרן הפנסיה המקיפה של המערערת (להלן – **הקרן**) בשנת 1965 והועברו בגינו לקרן ברציפות דמי גמולים עד לשנת 2005 עת הפך ל"מבוטח לא פעיל", כמשמעות המונח בתקנון האחיד החל על הקרן וחבריה בהיותה של הקרן פנסיה ותיקה הכפופה להוראות פרק 11 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (ביטוח), התשמ"א-1981 (להלן – **חוק**

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

- הפיקוח).** חודש הזכאות הראשון של המנוח לקבלת קצבת זקנה היה חודש פברואר 2013.
2. ביום 29.3.2013 נפטר המנוח בטרם החל לקבל בפועל קצבת זקנה. בני משפחתו הקרובה של המנוח בעת פטירתו היו ארבעת ילדי המנוח, המשיבים בערעור שבפנינו, ורעיית המנוח, אמם של המשיבים, גבי יהודית ויזל ז"ל (להלן – **המנוחה**) שנפטרה ביום 1.1.2014 כתשעה חודשים לאחר פטירת המנוח. למרבה הצער נפגעה המנוחה בגזע המוח בתאונת דרכים קשה עוד בשנת 1999 ומיני אז אושפזה במצב וגטטיבי עד לפטירתה, כשהיא מטופלת במסירות רבה על ידי המנוח והמשיבים. נוסף, כי המשיבים הם יורשיהם הבלעדיים של המנוחים בהתאם לצווי ירושה שהוצגו בבית הדין האזורי (נדייק ונציין כי המנוחה והמשיבים הם יורשי המנוח וכי המשיבים הם יורשי המנוחה, כך שלאחר פטירת המנוחה ילדי המנוחים הם היורשים הבלעדיים של בני הזוג המנוחים).
3. אין מחלוקת בין בעלי הדין כי בהתאם לתקנון האחיד היה המנוח זכאי לקבלת קצבת זקנה בחודשים פברואר ומרץ 2013 וכי המנוחה היתה זכאית לקבלת קצבת שאירי פנסיונר עד לחודש ינואר 2014 (במלואו). ממכתב הקרן שצורף לתצהיר מטעמה שהוגש לבית הדין האזורי עולה, כי סכום קצבת הזקנה החודשית, לאחר ניכוי דמי ניהול, עמד על כ – 6,967 ₪ וסכום קצבת שאירי פנסיונר עמד על סכום של כ – 4,180 ₪. עוד היה המנוח זכאי למענק שנים עודפות בסכום של 11,707 ₪. הסכום הכולל של הקצבאות והמענק, אשר המשיבים זכאים לקבלתם כיורשי המנוחים, עומד על 67,441 ₪ במונחי חודש מאי 2014.
4. עם זאת, המשיבים טוענים בפנינו, בשונה במידה מסוימת מטענתם בכתב התביעה שהוגש לבית הדין האזורי כפי שיפורט להלן, כי אילו קיימה הקרן את חובתה על פי דין, באופן שהקרן היתה מיידעת את אביהם המנוח על זכותו להורות על משיכת הכספים הצבורים בחשבונו בקרן בתקופה של 60 הימים הראשונים שלאחר הגיעו לגיל פרישה (שהמנוח נפטר לקראת סופה), היתה ניתנת הוראה על משיכת כספי המנוח מהקרן חלף קבלת קצבת זקנה. לגישת המשיבים, נוכח מצבו הרפואי של האב אשר אושפז החל מיום 18.10.2012 במצב סיעודי קשה במחלקת פגועי ראש בבית החולים "אלישע" כחולה סופני במלנומה ונגעים סרטניים בבלוטת התריס,

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

כאשר היה ברור וגלוי כי לא יאריך ימים, חזקה כי היתה ניתנת הוראה כאמור על ידי המנוח או מי מטעמו וניתן היה "להציל" את החיסכון שחסך המנוח בארבעים שנות עבודתו. לטענתם, בכתב התביעה, ערך הפדיון של הסכומים שהיו צבורים בחשבון המנוח עובר לפטירתו הוא 750,000 ₪. המשיבים אינם חולקים על כך כי תשלום ערך הפדיון יבוא חלף הזכות לקצבאות ולמענק השנים העודפות.

5. נקדים ונציין, כי במהלך ההתדיינות בפני בית הדין האזורי ניתן בבית דין זה פסק הדין בעניין **גולדשטיין** (ע"ע (ארצי) 7962-09-17 **גולדשטיין** – **קרן הביטוח ופנסיה של פועלי בניין** (29.10.2018)), בו נפסק כי בנסיבות המיוחדות של אותו מקרה זכאי היה בנו (ויורשו היחיד) של המנוח, מבוטח בקרן פנסיה עליה חל התקנון האחד, לקבלת ערך הפדיון שנצבר בחשבונו של המנוח טרם הגיעו לגיל פרישה למרות שאביו המנוח לא נתן הוראה לפדיון הכספים. באותו מקרה נקבע כי הקרן מנועה, בשל הפרת חובה סטטוטורית מפורשת ולנוכח מכלול הנסיבות, מלהעלות טענה לפיה הוגשה הבקשה למשיכת הכספים באיחור.

במידה רבה מוקדו טענות הצדדים בפנינו בשאלה האם עניינם של המשיבים נופל לגדר עניין **גולדשטיין**, כטענת המשיבים שהתקבלה על ידי בית הדין האזורי, או שמא, כגישת המערערת, יש לאבחנו מעניין **גולדשטיין** הן לגופו של עניין והן עקב הרחבת החזית בסיכומי התשובה של המשיבים בבית הדין האזורי מבלי שטענו לכך עד אותו שלב והציגו תשתית עובדתית מתאימה.

ההליך בבית הדין האזורי

6. תביעתם של המשיבים נסמכת על הוראת תקנה 48 לתקנון האחד, בה נקבע לאמור:

" 48. משיכת כספים :

א. מבוטח או מבוטח לשעבר רשאי למשוך כספים שנצברו בחשבונו בקרן, ובלבד שהתקיימו כל התנאים האלה:

(1) המבוטח או המבוטח לשעבר הגיש לקרן בקשה למשיכת כספים שנצברו בחשבונו וצירף לה כתב ויתור, בטופס שהכינה לכך הנהלת הקרן, בו הוא מוותר על זכאותו לקבלת קצבה כלשהי מהקרן;

(2) נותקו יחסי עובד ומעביד בין המבוטח לבין מעבידו;

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

- (3) המבוטח לא קיבל מהקרון קצבת נכות במשך תקופה של 12 חודשים או יותר או עבור חודש אחד או יותר במהלך התקופה של 60 חודשים לפני חודש הזכאות הראשון שלו לקצבת זקנה;
- (4) במועד הגשת הבקשה המבוטח אינו מקבל קצבת נכות או קצבת זקנה מקרון ותיקה אחרת שבהסדר;

ב. על אף האמור בסעיף קטן (א), מבוטח שהחל לקבל קצבת זקנה מהקרון או שחלפו למעלה משישים ימים מחודש הזכאות הראשון שלו לקצבת זקנה או שישים ימים מהמועד בו נותקו יחסי עובד ומעביד בין המבוטח לבין המועד האחרון שביטח אותו בקרון, לפי המועד המאוחר מביניהם, לא יהיה רשאי למשוך כספים שנצברו בחשבונו בקרון [ההדגשה הוספה – ר.פ.].

7. בכתב התביעה ובתצהירי המשיבים נטען, כי תנאי הזכאות למשיכת כספים לפי תקנה 48(א) לתקנון האחיד התקיימו במנוח וכי בהתאם לתקנה 48(ב) היה למנוח "חלון זמן" של 60 ימים למשיכת הכספים מעת הגיעו לגיל פרישה, אך "בפועל, מצבו ... לא איפשר לו בשום צורה לקבל החלטה בדבר משיכת הכספים ולכן לא נעשה דבר. ייטען, כי לא ייתכן שבשל היותו מאושפז תימנע ממנו הזכות או מאיתנו כיורשיו לבצע משיכה חד פעמית מהכספים הצבורים בקרון לזכותו ... באותם הימים עת שהה המנוח בבית החולים, לא יכולנו למנות לו אפוטרופוס חוקי כדי לקבל יעוץ מקצועי ולמלא את הטפסים הנדרשים, ולא סביר לצפות מאיתנו לפעול כך שעה שהיינו עם הורינו בבית החולים עם אבי סמוך למיטתו בימיו האחרונים, וכן עם אימי בבית החולים עקב מצבה" (סעיפים 16 ו- 18 לתצהיר המשיבה 1). בנסיבות אלה, כך נטען, אין בסיס להנחה שהמנוח היה פונה ומבקש לקבל קצבת זקנה, ולירשים מוקנית הזכות לפדות את הכספים הצבורים כסכום חד פעמי. המשיבים אף הפנו בטיעוניהם למידע שנמסר למשיבה 1 על ידי נציגה של המערערת במוקד טלפוני לפיו ניתן להגיש בקשה למשיכת כספים. המשיבים לא טענו כי נוצרה להם זכות לפדיון עקב המידע שנמסר (ותוקן בסמוך למסירתו), אך טענו יש לראות בו "מידע נכון".

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

8. הקרן טענה בבית הדין האזורי, תוך שהיא משליכה יתרה על פסק הדין ועמדת הממונה על שוק ההון, ביטוח וחיסכון (להלן – **הממונה**) בע"ע (ארצי) 57896-11-13; **המר – קרן מקפת מרכז לפנסיה ותגמולים אגודה שיתופית בע"מ** (11.11.2014); להלן – **עניין המר**), כי אין לתקנה 48 לתקנון האחד כל תחולה בנסיבות העניין. הקרן מסבירה כי מאחר שהמנוח היה זכאי לקבלת פנסיית זקנה בעת פטירתו והותיר אחריו שאירה, אין ליורשי המבוטח כל זכות לכספים הצבורים על שמו בקרן בהתאם להוראה מפורשת בתקנה 49(ה) לתקנון האחד. עוד נטען כי הקרן מחויבת לפעול לפי התקנון האחד ולכן אין מנוס מדחיית תביעת המשיבים. הקרן הוסיפה ופרטה את התכתובות עם המשיבה 1 לאחר פטירת המנוח וטרם פטירת המנוחה מהן עלה, לטענתה, כי המשיבה 1 פעלה לתשלום קצבת שאירי פנסיונר לאם. עוד נטען, לנוכח הראיות שהוצגו בבית הדין האזורי, כי כבר בחודש יולי 2012 ידעו המשיבים כי מצבו של האב סופני וכי עמדו בפניהם שמונה חודשים לפעול למינוי אפוטרופוס ולהגשת בקשה למשיכת הכספים מהקרן אך הם לא עשו כן.

9. בעלי הדין הגישו סיכומים בבית הדין האזורי על בסיס הטיעונים שפורטו לעיל. ואולם, בסיכומי התשובה שהגישו המשיבים העלו המשיבים נימוק חדש הנסמך על עניין **גולדשטיין**. לטענת המשיבים היה על הקרן לשלוח למנוח, ששה חודשים טרם הגיעו לגיל פרישה, הודעה המפרטת את זכויותיו (להלן – **ההודעה הסטטוטורית**, כהגדרתה בעניין **גולדשטיין**) בהתאם לתקנה 41 לא לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), התשכ"ד-1964 (להלן – **תקנות קופות הגמל**). המשיבים הסיקו מהעובדה לפיה הקרן לא טענה כי ההודעה הסטטוטורית נשלחה, כי אכן הקרן הפרה חובתה למשלוח ההודעה. לטענת המשיבים, אילו נשלחה ההודעה הסטטוטורית הם או אביהם המנוח היו מודעים לזכות למשיכת הכספים, כך שהיו מכלכלים אחרת את צעדיהם ומורים על משיכת הכספים.

מיד לאחר קבלת סיכומי התשובה, הגישה המערערת לבית הדין האזורי בקשה מפורטת למחיקת סעיפים מכתב התשובה המתייחסים לטענות הנסמכות על עניין **גולדשטיין** בהיותם הרחבת חזית אסורה. בית הדין האזורי דחה את הבקשה בציינו כי "חזקה שבית הדין ידע לסנן במסגרת פסק הדין סעיפים המהווים הרחבת חזית".

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

פסק דינו של בית הדין האזורי

10. בית הדין האזורי קיבל בפסק דינו את טענת הקרן לפיה למשיבים לא קיימת זכות לתבוע את ערכי הפדיון לאחר פטירת המנוח, אך קבע כי בניגוד לעמדת הקרן היה המנוח עצמו זכאי למשוך את הכספים, בהתאם לתקנה 48(ב) לתקנון האחיד, במהלך 60 הימים שלאחר הגיעו לגיל פרישה, בין היתר בהסתמך על אישורה של העדה מטעם הקרן כי אילו היתה מוגשת בקשה כאמור על ידי המנוח היו הכספים משוחררים לידי. בית הדין האזורי קבע כי "אמנם בזהירות, שכן אין אנו יכולים להיכנס לנעליו של המנוח ולנבא את רצונותיו" הוא נוטה להסכים עם טענת המשיבים לפיה המנוח "היה מבקש את משיכת הכספים ולא בוחר בקבלת זקנה או שאירים – זאת אילו ידע מה האפשרויות העומדות בפניו". בית הדין הוסיף וציין, כי גם אם המשיבים התרשלו בכך שלא מינו אפוטרופוס למנוח קשה לשפוט אותם בנסיבות העניין ו"אין להשליך את סכומי הפנסיה הגבוהים שצבר המנוח אך בשל טענה זו". יתר על כן, אף אם היתה מוגשת בקשה למינוי אפוטרופוס יכול כי המשיבים לא היו יודעים כי עליהם לטפל בכספים בפרק זמן קצוב.

בית הדין האזורי הוסיף וקבע, בהסתמך על עניין **גולדשטיין**, כי הקרן הפרה חובתה למנוח באי משלוח ההודעה הסטטוטורית וכי די בעצם העובדה שלכאורה לא נשלחה הודעה סטטוטורית למנוח כדי להביא לקבלת התביעה. בית הדין הסביר כי אמנם בכתב התביעה לא נטען לאי שליחת ההודעה הסטטוטורית, אך נטען להפרת חובת הגילוי המלא והנאמנות המוגברת המוטלות על קרנות פנסיה. עוד צוין, כי בית הדין רשאי היה לפנות ביוזמתו לפסק הדין בעניין **גולדשטיין** "ככל שראה שזו ההחלטה הצודקת והנכונה בהליך". בית הדין האזורי קיבל, אפוא, את תביעת המשיבים, פסק כי הם רשאים למשוך את כספי המנוח מהקרן כסכום חד פעמי וחייב את הקרן לשלם למשיבים הוצאות משפט בסכום של 7,500 ₪ (להלן – **פסק הדין**).

11. בשולי פסק הדין ציין בית הדין כך:

"בנימה אישית, אותה רואים אנו לנכון לציין בהליך זה באופן חריג, תפקידנו כשופטים מטרתו העיקרית להגיע לתוצאה צודקת והוגנת כלפי כל המעורבים. במקרה דנן ובנסיבות

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

המתוארות לעיל, לטעמינו, התוצאה הצודקת היא קבלת התביעה והעברת הכספים שנצברו לטובת המנוח ליורשיו."

תמצית טיעוני הצדדים בערעור

12. הקרן ערערה על פסק הדין ובמקביל הגישה בקשה, שהתקבלה, לעיכובו. בערעורה חזרה הקרן על הטענות שהעלתה בבית הדין האזורי והוסיפה וטענה לעניין הרחבת החזית. בדיון בפנינו הדגיש בא כוחה של הקרן כי "הקרן בסופו של דבר בכתב ההגנה טענה את הטענות שהיו רלוונטיות לטענות שנטענו כלפיה. לא נטען בכתב התביעה ולא נטען בתצהירי עדות ראשית שהמנוח לא ידע על האפשרות למשיכת הכספים, זה פשוט לא נטען. מה שנטען זה שהמנוח לא יכל היה לפנות לקרן עקב מצבו הקוגניטיבי". הקרן ציינה כי על הקושי הקוגניטיבי ניתן היה להתגבר באמצעות מינוי אפוטרופוס וכי למשיבים עמדו שמונה חודשים לפעול למשיכת הכספים מעת שהוברר כי המנוח לקה במחלה סופנית, ולא זו בלבד שהם לא עשו כן אלא אף לאחר פטירת המנוח פעלו על מנת שתשולם לאמם קצבת שאירים.

13. המשיבים טענו בסיכומיהם ובטיעון בעל פה כי יש לאשר את פסק הדין מטעמי של בית הדין האזורי. לגישת המשיבים המועד הרלוונטי לבקשה למשיכת הכספים הוא 60 הימים שלאחר חודש הזכאות הראשון לקבלת קצבת זקנה ולא ייתכן כי קרן פנסיה תמנע זכויות מעמית בשל מצבו הרפואי לפעול בשם בירור או מימוש זכויותיו. בהקשר זה נטען, כי בניגוד לטענת הקרן למבוטח חלון זמן של 60 ימים בלבד שכן המנוח "לא היה רשאי לפדות כספים לפני מועד גיל הפרישה" מאחר שהפדיון היה כרוך בתשלום מס בשיעור של 35% לכל הפחות. עוד נטען, בין היתר, כי הדרישה למינוי אפוטרופוס בתקופת 60 הימים אינה סבירה בנסיבות בהן שני ההורים מאושפזים במצב קשה, כי משפחה נורמטיבית לא תזדרז למנות אפוטרופוס וכי "לא בגלל מינוי או אי מינוי של אפוטרופוס יש לשלול את זכותו של המנוח לפדות את הכספים שעה שלא היה מסוגל לקבל החלטות".

14. עם זאת, עיקר הטיעון בפנינו סב על אי משלוח ההודעה הסטטוטורית. המשיבים מסיקים מהעובדה לפיה הקרן לא טענה טרם ההליך המשפטי, ואף לאחר העלאת הטענה על ידם בסיכומי התשובה, כי ההודעה הסטטוטורית נשלחה, כי לא נשלחה

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

למנוח הודעה כאמור. לפיכך, לטענתם, כפי שבעניין **גולדשטיין** חויבה הקרן לאפשר את משיכת הכספים כך יש לאפשר מכוח קל וחומר את המשיכה בעניינם עת על הכף עומדות 40 שנות חיסכון שתרדנה לטמיון לעומת 13 שנות חיסכון בעניין **גולדשטיין**. עוד נטען, בהקשר זה, כי חזקה על המנוח, או על המשיבים אילו נכנסו לנעליו, כי היו דורשים את פדיון הכספים הצבורים, מאחר שהיו נדרשות עשרות שנים של תשלומי קצבת שאירי פנסיונר לאם המנוחה כדי להצדיק העדפת קבלת קצבה על פני משיכת הסכום החד פעמי. באשר לטענה על הרחבת חזית, נטען על ידי המשיבים כי הטענה עומדת בניגוד לחובת הנאמנות של קרן פנסיה וכי היא משתלבת עם הפרתה של הקרן את חובות הגילוי היזום הרובצות על קרן פנסיה בהתאם לפסיקה.

דיון והכרעה

תמצית ההכרעה ותיחום המחלוקת

15. לאחר שעיינו בכלל חומר התיק ובחנו את טענות הצדדים בכתב ובעל-פה הגענו למסקנה לפיה אין מנוס מלקבל את הערעור, אם כי לא מטעמי הקרן, חרף התוצאה הקשה מנקודת ראותם של המשיבים. להלן נפרט טעמנו.

16. בפתח הדברים נציין, כי מקובלת עלינו קביעת בית הדין האזורי בפסק הדין, לפיה עניינה של המחלוקת היא כעמדת המשיבים בפרשנות וביישום תקנה 48 לתקנון האחיד, אשר צוטטה לעיל, ולא בפרשנות וביישום תקנה 49(ה) לתקנון האחיד שעניינה פטירת מבוטח שאין לו שאירים כטענת הקרן.

עניינה של תקנה 48 לתקנון האחיד הוא בזכות המבוטח עצמו ליתן הוראה על פדיון הכספים הצבורים על שמו בקרן הפנסיה עד לא יאוחר מ- 60 ימים ממועד הזכאות הראשונה לקצבת זקנה. לעומת זאת, תקנה 49(ה) יוצרת זכאות ישירה ליורשים כלפי הקרן למשיכת כספים בנסיבות בהן מבוטח נפטר מבלי שהיו לו שאירים. המשיבים לא טענו כי מוקנית להם זכות ישירה לפי תקנה 49(ה) לתקנון האחיד, בנסיבות בהן אין חולק כי המנוח הותיר אחריו שאירה (האם המנוחה), אלא כי הם זכאים, כחליפיו, להיכנס לנעלי המנוח ולממש את זכותו התקנונית שלא מומשה עקב מצבו ועקב אי משלוח הודעה סטטוטורית. משכך, לא ניתן גם להקיש מעניין המור שדן בפרשנות תקנה 49(ה) לתקנון האחיד (השוו: ע"ע (ארצי) 18472-10-16

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

פרנבך – מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ. פסקה 29
(26.8.2019). להלן – עניין פרנבך).

17. להלן נבחן אפוא את פרשנות תקנה 48 לתקנון האחיד ואת יישומה על רקע מהות החיסכון הפנסיוני בקרנות הפנסיה הוותיקות ותכליתו.

המסגרת הנורמטיבית – תכליתן של קרנות פנסיה וותיקות ומאפייניהן

18. תכליתה של קרן פנסיה היא תשלום קצבאות, כפי שהבהירה חברתנו השופטת חני אופק גנדלר בפסק דין שניתן לאחרונה, בנסיבות טרגיות בהן נפטרה רעיית המבוטח שלושה שבועות בלבד לאחר פטירת בן זוגה:

"קרן פנסיה הינה אחד המכשירים החברתיים, אשר באמצעותה אם וככל שיארע לאחד מעמיתה אירוע מזכה (כגון, אובדן כושר עבודה, הגיעו לגיל פרישה ועוד) נפרסת בפניו רשת מגן כלכלית. רשת זו היא אחד המרכיבים ממארג רשתות המגן, הכולל גם את הרשת הציבורית על פי חוק הביטוח הלאומי ורשת ביטוחית-פרטית, ככל שהפרט ערך לעצמו כזו. בהתאם להיגיון חברתי זה כבר נפסק כי "ככלל, תכליתה של קרן הפנסיה היא תשלום קצבאות באירועים מזכים ולא תשלום של סכומים חד פעמיים" [הציטוט מעניין גולדשטיין. ההדגשה הוספה כאן – ר.פ.] ... עוד נציין כי הזכות הסוציאלית הממוגנת אינה רק של המבוטח, אלא גם של שאיריו לאחר פטירתו באמצעות תשלום פנסיית שאירים".

(ע"ע (ארצי) 61886-02-19 מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ – פלונית (26.8.2019). פסקה 13)

19. כפועל יוצא מהתכלית דלעיל, זכותו של מבוטח ("חבר" או "עמית" כהגדרתו בנוסחים קודמים של תקנוני קרנות פנסיה) למשיכת כספים מקרן פנסיה חלף הזכות הפנסיונית כלל אינה מובנת מאליה. כך, לעובדים במגזר הציבורי עליהם חל חוק שירות המדינה (גמלאות) [נוסח משולב], התש"ל-1970, אין כלל זכות להמיר את הזכות הפנסיונית (מעבר להיוון חלקי של עד 25% מהגמלה לפי החוק לתקופה קצרה). ואכן, במועד הצטרפותו של המנוח לקרן ושנים רבות לאחר מכן, לא היו עמיתי קרנות הפנסיה שפעלו אותה עת, והקרן המערערת בכללן, זכאים להמיר את

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

הזכות הפנסיונית כלל. רק בשלהי שנות השבעים של המאה הקודמת, הושוו זכויות קצבאי קרנות הפנסיה לזכויות הזכאים לפנסיה תקציבית והתאפשר לזכאים לקצבת זקנה להוון עד 25% מהקצבה ואף זאת לתקופה של מספר שנים בלבד (מנחם גולדברג "ביטוח עובדים בקרנות פנסיה" שנתון משפט העבודה ג' 93, 102 (התשנ"ב); סעיפים 107 – 109 ל"יתכנית הפנסיה – נתיב", מהדורת ינואר 1993 שקדמה לתקנון האחד, מאפשרים להוון עד 25% מקצבת הזקנה לתקופה שלא תעלה על 5 שנים). במאמר משותף שפרסמו בשנת 1980 מנהל מחלקת הפנסיה בהתאחדות התעשיינים ומנהל המחלקה לביטוח פנסיוני בהסתדרות הכללית מתואר המצב נכון לאותה עת כך:

"ההוראה הקיימת כיום בקופות הפנסיה אינה מאפשרת לקבל בתשלום אחד את מלוא הערך הנוכחי של התקבולים הצפויים מתשלום הפנסיה למשך כל תקופת הזכות לקבלתה ('היוון פנסיות'). איסור ההיוון מקופות הפנסיה הוא נדבך של הביטוח הסוציאלי הקולקטיבי הדוגל בתשלום שוטף לכל החיים, כך שיובטח רצף טבעי של מקור קיום ברמה הולמת את רמת ההשתכרות מעבודה, לאחר היציאה ממעגל העבודה. כיוון שהיוון פנסיות עלול להיות מנוצל למטרה שונה מזו הנזכרת לעיל, קיימת התנגדות להיוון ...

קבלת פנסיה מהוונת עלולה ליצור מצב של סיכון ללא כיסוי, בכך שהנהנה ישתמש בכספי ההיוון בצורה שלא תותיר לו הכנסה הולמת למשך כל ימי חייו, וכתוצאה מכך יאלץ להוריד את רמת חייו באופן ניכר, עד כדי סיכון שיפול לנטל על משפחתו או על המשק, שיצטרכו לתמוך בו לקיומו; סיכון זה אינו קיים, כמובן, בביטוח הסוציאלי-קולקטיבי".

(דוד דרור ומנשה כרמון "הלימות כיסויי הסיכונים בפנסיה מקיפה" בטחון סוציאלי 69 (הוצאת המוסד לביטוח לאומי, אוגוסט 1980)).

20. הנה כי כן, בבסיס החיסכון הפנסיוני המתבצע באמצעות קרנות פנסיה, במובחן מהסדרי ביטוח פנסיוני אחרים לטווח ארוך (המוכרים כ"ביטוחי מנהלים" וקופות גמל לחיסכון), עומד שיקול פטרנליסטי הנובע מ"האפשרות שהפרט יבזבז את החיסכון" וכתוצאה מכך "אחד מחסרונותיו המרכזיים של החיסכון הקצבתי הוא היעדר אפשרות להורשה. בנוסף, חיסכון כאמור אינו נזיל וגמיש לפי הצרכים

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

המשתנים של מקבל החיסכון" (אסי מסינג "פנסייה חובה" חוקים ט' 121, 126 – 127 (2017)).

21. לצד השיקול הפטרנליסטי עומדים "כללי המשחק" של הביטוח באמצעות קרנות פנסייה ה"מבוססות על הדדיות שאינה מביאה בחשבון, ברוב המקרים, את החישוב האינדיווידואלי" (דב"ע 6-22/97 פורת – נתיב קרן הפנסייה של פועלי ועובדי משק ההסתדרות בע"מ, פד"ע לג 145, 157 (1999) [ההדגשה הוספה – ר.פ.]. להלן – עניין פורת):

"בין העמיתים בקרנות הפנסייה קיימת ערבות הדדית לגבי כלל המבוטחים. כל מבוטח יקבל, כשיארע אירוע ביטוחי, את המגיע לו מהקרן – מהקופה הכללית – לפי תקנות הקרן, כפי שיהיה בתוקף אותה שעה, ללא קשר לשאלה, כמה הפריש או כמה הופרש על ידי מעבידו בגינו לקופת קרן הפנסייה ... יוצא, שלעומת ביטוח אישי הקיים לגבי כל מבוטח בחברת הביטוח, הביטוח בקרנות פנסייה הוא ביטוח שיתופי, על פיו יש בכספים המופרשים היום לקבוע גם את מצבם של מבוטחים במשך תקופה ארוכה בעבר וגם את מצב המבוטחים של המחר".

(בג"ץ 2010/90 התאחדות חברות לביטוח חיים בע"מ נ' ממשלת ישראל, פ"ד מח(1) 407,413 (1990). להלן – בג"ץ ההתאחדות. ההדגשות הוספו – ר.פ.).

22. יודגש, כי השיקול הפטרנליסטי ו"כללי המשחק" של הביטוח השיתופי בקרנות הפנסייה שלובים זה בזה. הערבות ההדדית והשוויוניות בין חברי הקרן מיועדת להשאת הקצבה למי שזכאי לקבלתה, גם במחיר של ויתור על החישוב האינדיווידואלי בנסיבות בהן המבוטח ילך לעולמו זמן קצר לאחר פרישתו לקצבה. משיכות כספים, על בסיס קבלת החלטה אישית הנסמכת על מצבו של המבוטח היחיד, תתבצענה בין היתר על ידי מבוטחים המעריכים, בהסתמך על המידע שבידם, כי בהיבט הכלכלי עדיף להם לוותר על קצבה ולמשוך סכום חד פעמי. משיכות אלה תיצורנה מצב של סלקציה שלילית (adverse selection) והן תבאנה בהכרח להפחתת קצבאותיהם של מי שנדרשים לקצבה כרשת בטחון כלכלית (על סיכוני תופעת הסלקציה השלילית בתחום קרנות הפנסייה, בהיבט של קבלת חברים

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

חדשים לקרנות, ראו: לילך לוריא "שוויון בביטוח הפנסיוני: האם מותר לקרן פנסיה לסרב לקבל מבוטח?" עבודה, רווחה ומשפט טו 209,203 (2018). להלן - לוריא).

23. להשלמת התמונה נציין, כי על מנת להבטיח את תכלית החיסכון הפנסיוני, נקבע בחקיקה כי ככלל קיים איסור על העברה, שעבוד או עיקול של כספים בקופות גמל (ראו: סעיפים 23 ו- 25 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה – 2005 ותקנה 7 לתקנות קופות הגמל), וכי פדיון כספים מקופות שלא לפי תקנותיהן, כרוך בחיוב במס (סעיף 87(2) לפקודת מס הכנסה [נוסח חדש]).

24. בשולי הסקירה הנורמטיבית נציין, כי תתכנה אבחנות מסוימות בעת יישום של הכללים דלעיל בין קרנות הפנסיה הוותיקות עליהן חל התקנון האחד לבין קרנות הפנסיה החדשות שהוקמו משנת 1995 ואילך לאחר חסימתן של הקרנות הוותיקות למצטרפים חדשים. אחד השיקולים העומדים בבסיס גישת ההדדיות והשוויוניות בקרנות הוותיקות, שנוהלו כ"קרן חברתית" על ידי גופים ללא מטרת רווח בשליטה מלאה או חלקית של ארגון העובדים, הוא העובדה כי לא היה באפשרותן לבחור את עמיתיהן, אשר צורפו מכוח הסכמים קיבוציים (ראו בין היתר: **בג"ץ ההתאחדות, שם; עניין פורת, שם**). לעומת זאת, קרנות הפנסיה החדשות מנוהלות כולן על ידי גופים פרטיים, אשר פועלים למטרות רווח, והן רשאיות להגביל בתקנוניהן הצטרפות מבוטחים (לוריא, 207). נבהיר אפוא כי המסגרת הנורמטיבית שפורטה לעיל, אמנם מתאימה בעיקרה לכל קרנות הפנסיה בנסיבות בהן גם קרנות הפנסיה החדשות פועלות על יסוד העקרונות של הדדיות ושוויון בין העמיתים, אך קביעותינו מתמקדות בקרנות הוותיקות, והקרן בכללן, ובעת דיון על קרנות חדשות יתכן ותידרש התאמה מסוימת למאפייניהן המסחריים, ולו בחלקם, של קרנות אלה.

יישום

הנחת המוצא של המשיבים והעילות הנטענות על ידם

25. הנחת המוצא של המשיבים בהליך שבפנינו, היא כי בהגיעו של מבוטח לגיל פרישה הוא ניצב בפני צומת דרכים. אחת הדרכים תוביל לקצבה. הדרך האחרת תוביל למשיכת הכספים. לגישתם יש לאפשר להם עתה, לאחר פטירת הוריהם, להשיב את

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

הגלגל לאחור ולבצע את הבחירה שהיה בוחר אביהם המנוח, אלמלא מצבו הבריאותי הקשה, ב"חלון ההזדמנויות" של 60 הימים שתחילתם במועד הזכאות הראשון שלו לקבלת קצבת זקנה.

26. הנחת המוצא דלעיל אינה מדויקת. דרך המלך, כמובהר לעיל, היא קבלת קצבה. אכן, התקנון האחיד פותח את הדלת לדרך צדדית של משיכת כספים בנסיבות המפורטות בתקנה 48. עם זאת, המוצא לדרך הצדדית נפתח כבר עם סיום יחסי העבודה והקפאת הזכויות בשנת 2005 והדלת תיסגר בתום תקופת 60 הימים מחודש הזכאות הראשון לקצבת זקנה. הדלת לדרך הצדדית לא תיפתח כלל אם למבוטח שולמה קצבת נכות במשך תקופה של 12 חודשים או יותר (לעניין תנאי זה ראו: עניין **פרנבך**) או אם המבוטח החל לקבל קצבת זקנה או למצער מילא את הטפסים המתאימים לקבלתה והפך כתוצאה מכך לפנסיונר (ענין **המר**). יצוין, כי קצבת הזקנה תשולם למבוטח, ממועד הזכאות הראשון לקבלתה, גם אם המבוטח הגיש באיחור לקרן את הבקשה לקבלת קצבת זקנה. הנה כי כן תשלום הקצבה הוא "ברירת המחדל".

27. בתביעת המשיבים הועלו שתי טענות הנובעות ממעמדן המיוחד של קרנות הפנסיה הוותיקות. הטענה האחת, היא טענת חלון ההזדמנויות של 60 ימים בלבד, כך שסירובה של הקרן להאריכו למרות מצבו האנוש של המנוח וחוסר יכולתו לדאוג לצרכיו מהווה התנהלות בחוסר תום לב. הטענה הנוספת, אשר הועלתה לראשונה בסיכומי התשובה, גורסת כי על הקרן מוטלת חובת גלוי יזום והפרתה עקב אי משלוח ההודעה הסטטוטורית מחייבת דחיית הערעור.

"חלון ההזדמנויות"

28. כמובהר לעיל, בניגוד לנטען על ידי המשיבים, לא היתה כל מניעה כי המנוח יפנה לקרן עת התגלה לו כי לקה במחלה חשוכת מרפא כשמונה חודשים טרם פטירתו (לכל אחד מתצהירי המשיבים צורף כנספח "2" מסמך מיום 24.7.2012 אשר כונה על ידי המשיבים "אישור על מחלתו הסופנית של המנוח"), בין במישרין כל עוד היה כשיר לכך עד לחודש דצמבר 2012 כגרסת המשיבים ובין באמצעות מי מהמשיבים שהיה מתמנה לאפוטרופסו לאחר שאיבד את כשירותו.

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

29. יובהר, כי המשיבים אינם טוענים כי לא קיימת אפשרות של משיכת כספים טרם הגעה לגיל פרישה, אלא כי "טרם מועד הפרישה כל משיכה מהקרן הינה משיכה שלא כדין המחויבת במס של 35% לכל הפחות" (סעיף 18 לסיכומי המשיבים בערעור), כך שלא קיימת בדאיות למשיכה בנקודת הזמן שטרם הגיעו של המבוטח לגיל פרישה. טענת המשיבים נטענה בעלמא. אכן, בהתאם לתקנות מס הכנסה (כללים בדבר חיוב במס על תשלומים לקרן שלא אושרה ותשלומים שלא כדין), התשכ"ב-1962 מוטל חיוב במס על משיכת כספים מקופת גמל "בניגוד לתקנות" בשיעור 35% לפחות, אך על פני הדברים דינו של מי שהוכרה לו נכות רפואית צמיתה של 75% לפחות שונה לפי תקנה 34(ד) לתקנות קופות גמל, והוא רשאי למשוך את הכספים הצבורים לזכותו במלואם או בחלקם מבלי שהמשיכה תסווג כ"משיכה שלא כדין". בין כך ובין כך, לא היתה כל מניעה כי המנוח או מי מטעמו יורו על משיכת כספים במועד דחוי במעט – מועד הפרישה – או כי טפסים שנחתמו קודם לכן יוגשו לקרן במועד הפרישה. מכל מקום, גם אילו היתה המשיכה המוקדמת כפופה לתשלום מס, כטענת המשיבים שלא הוכחה, עדין היא היתה כדאית ביותר למשיבים, לגישתם, וממילא אף לא נטען על ידם כי הם היו מודעים לסוגיית המס טרם פטירת המנוח.

30. בשולי חלק זה נציין, כי עמדתנו שונה מעמדת בית הדין האזורי, אשר קיבל את טענת הקרן להתרשלות המשיבים עקב אי מינוי אפוטרופוס. ההנחה לפיה אפוטרופוס, אילו התמנה, היה יורד לנבכי התקנון האחיד, לא בוססה. די אם נציין, בהקשר זה, כי האפוטרופוס של האם היה המשיב 2, אשר אילו היה בעל בקיאות פנסיונית היו המשיבים נשכרים ממנה בין בכשירותו כבן מסור ובין בכשירותו כבעל תפקיד.

החלת הנפסק בעניין גולדשטיין

31. בית הדין האזורי ביסס, במידה רבה, את הכרעתו על הנפסק בעניין גולדשטיין, תוך קביעה כי "**עצם העובדה שמכתב כזה** [ההודעה הסטטוטורית – ר.פ. לא נשלח, לכאורה, למנוח – היא למעשה הפרת הקרן את חובותיה, הפרה שלטעמנו יש מקום כי תעניק לתובעים את מבוקשם". מהטעמים שיובהרו להלן, אין בידנו לקבל את

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

קביעתו של בית הדין האזורי. איננו נדרשים, לפיכך, לטענת הקרן בדבר הרחבת חזית – אשר הועלתה על ידי הקרן בהזדמנות הראשונה ובפירוט הנדרש – ונבחן אפוא את הטענה לגופה תוך שנניח, הגם שההנחה העובדתית לא נבחנה עקב עיתוי העלאת הטענה המשפטית, כי אכן ההודעה הסטטוטורית לא נשלחה.

32. בשורה ארוכה עד מאד של פסקי דין, נקבע כי זכויות העמיתים וחובותיהם קבועות בתקנון קרן הפנסיה, המהווה חוזה בין הקרן לבין כל אחד מהעמיתים. מתן הטבה לעמית או לקבוצת עמיתים על ידי קרן הפנסיה, החבה חובת נאמנות לכלל עמיתיה, תבוא על כן על חשבונם של כלל העמיתים האחרים והיא בטלה (ראו בין היתר: בג"ץ 6460/02 אליאב נ' בית הדין הארצי לעבודה, פ"ד ס(4) 411 (2006); ע"ע (ארצי) 540/05 שוע - אוניברסיטת תל אביב. פסקה 5 ב. (19.1.2016); ע"ע (ארצי) 448/06 מקורות חברת מים בע"מ – קרן מקפת מרכז לפנסיה ותגמולים אגודה שיתופית בע"מ (בניהול מיוחד (21.11.2006)). לקביעה דלעיל משמעות מיוחדת בעניינן של הקרנות הוותיקות נוכח הוראת סעיף 78ט(ב)(1) לחוק הפיקוח האוסר על הפליה בין עמיתים בקרן. עם זאת, במקרים נדירים וחריגים ביותר תושתק קרן פנסיה מלהסתמך על הוראות תקנונה (ראו לדוגמה: ע"ע (ארצי) 1341/01 רפפורט – מבטחים למוסד סוציאלי של העובדים בע"מ, פד"ע לח 630 (2003); עניין גולדשטיין).

33. כפי שצוין בעניין גולדשטיין, אין די בעצם אי משלוח ההודעה הסטטוטורית כדי להחיל את דיני ההשתק והמניעות (פסקה 16). באופן דומה, אין בהתנהלות הקרן שאינה מיידעת מיוזמתה את המבוטחים טרם פרישתם על זכותם למשוך כספים כדי להוות הפרה של חובות תום לב והנאמנות שחבה הקרן למבוטחיה (פסקה 3). נזכיר, כי חובת משלוח ההודעה הסטטוטורית ששה חודשים טרם הזכאות לקבלת קצבה היא בגינו של מבוטח לא פעיל בלבד ("עמית שזכויותיו הוקפאו" במינוח קודם בו נעשה שימוש גם בתקנות קופות הגמל) ולא לכלל העמיתים אשר אינם נדרשים להיערכות מוקדמת ובגינם לא ננקב מועד למשלוח ההודעה הסטטוטורית, וכי מטרתה היא ליתן למבוטח הלא פעיל מידע אודות אופן חישוב השכר הקובע ואופן חישוב שיעור הקצבה, תוך ציון "הוראות תקנון הקופה שלפיהן פועלת הקופה באותו עניין" (תקנה 41ל לא לתקנות קופות הגמל). ההתייחסות לאפשרות משיכת

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

הכספים אינה נובעת אפוא באופן ישיר מהתקנה הנזכרת, אלא מהדרך בה נוקטות בפועל הקרנות הוותיקות, כעולה מעניין **גולדשטיין**, המפנות למועד האחרון בו ניתן למשוך כספים מקרן הפנסיה לפי התקנון האחיד.

34. בגדרם של השיקולים השונים שנשקלו בעניין **גולדשטיין**, ניתן משקל רב לעובדה לפיה ההחלטה למשוך כספים היתה ההחלטה היחידה שעמדה על הפרק באותו מקרה, אילו אכן נשלחה ההודעה הסטטוטורית כטענתה העובדתית, שנסתרה, של קרן הפנסיה. המבוטח בעניין **גולדשטיין** היה על ערש דווי ולא היה חולק כי ימיו קצרים. ענייניו של המנוח נוהלו על ידי בנו היחיד. הימנעות ממשיכת הכספים היתה מזכה את המנוח בקצבת זקנה למספר חודשים ותו לא. משיכתם היתה מזכה את הבן בסכומים ניכרים. דומה כי ההחלטה, אילו הועמדה ברירה בפני הבן באותו שלב, היתה מובנת מאליה.

35. עניינם של המשיבים שונה. למנוח היתה רעה אשר טופלה, לפי העדויות, במסירות רבה על ידי המנוח ועל ידי המשיבים. לא נמסר לבית הדין האזורי כל מידע על גילה של המנוחה ולא הוצגו חוות דעת או אפילו מסמך רפואי על תוחלת החיים הצפויה למנוחה, שהיתה צעירה מהמנוח כפי שנמסר לנו בדיון, באותו שלב. אמנם, בדיון בפנינו נטען על ידי בא כוחם של המשיבים כי תוחלת החיים של אדם עם פגיעה בגזע המוח היא של 8 שנים בלבד, אך לאמירה דלעיל אין ערך ראייתי בכלל ובנסיבות בהן חלפו כ- 15 שנים בין מועד הפגיעה לבין פטירת האם המנוחה בפרט. גם התנהלותם של המשיבים לאחר פטירת המנוח מלמדת כי **"עוד בחייה של אמנו ז"ל התחלנו עבודה את תהליך קבלת קצבת השאירים"** (מכתב המשיבים לקרן מיום 11.6.2014, בו מתבקשת בעת ובעונה אחת משיכת הכספים מהקרן וקבלת סכום קצבת השאירים שהגיע לאם). ההנחה כי האב המנוח היה מורה על משיכת הכספים עוד בחייו, תוך שלילת זכויותיה הפנסיוניות של רעייתו, או כי המשיבים היו מורים כך בחודשיים האחרונים לחייו, היא הנחה סבירה אך אינה ההנחה הסבירה היחידה ואינה אלא חוכמה שלאחר מעשה.

36. במאמר שפרסם פרופ' גד טדסקי המנוח בסמוך לאחר חקיקת חוק חוזה הביטוח, התשמ"א-1981 (להלן – **חוק חוזה הביטוח**) נכתב כי **"לאמיתו של דבר גם הביטוח**

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

הוא, לפי תבניתו, בגדר הימור ודווקא הימור שבו הזכיה תלויה בגורל" (גד טדסקי "ביטוח חיים במסגרת הביטוח הכללית" מסות נוספות במשפט 147 (תשנ"ב)). קבלת החלטות בתחום הביטוח, קל וחומר בנסיבות המשפחתיות הלא קלות שבפנינו, אינה תמיד רציונלית ומעורבים בה לעיתים מזדמנות שיקולים מתחום הרגש. החלטה שיקבל אדם שהוא "חובב סיכון" שונה מהחלטה שיקבל מי שהינו "שונא סיכון" (ראו על משמעות מונחים אלה ועל השלכתה בכל הקשור בהתקשרות בעסקאות ביטוח: ירון אליאס דיני ביטוח 32 (מהדורה שלישית, 2016)). יתר על כן, מתן אפשרות למבוטח להעריך בדיעבד את מצבו ולפעול בהתאם, חותרת תחת הרציונל של עריכת ביטוח ואינה עולה בקנה אחד עם דיני הביטוח (השוו לדוגמה: סעיף 16 לחוק חוזה הביטוח).

הנה כי כן, ההנחה לפיה היה המנוח מורה על משיכת כספים מטעמי כדאיות, כדאיות שהיא אמנם אפשרית אך לא ודאית (אם רעייתו היתה מאריכה ימים בהתאם ללוחות תוחלת החיים), היא הנחה אשר בבסיסה עומדים שיקולים רציונליים. עם זאת, הליכי קבלת החלטות שונים מאדם לאדם ואינם תמיד רציונליים. יתר על כן, "נוכח ההעדפה האנושית שלא להחליט ולהעדיף את ברירת המחזל", הנסמכת על "ההבחנה בין התנהגות פסיבית לאקטיבית [ה]ידועה בתחומי השיווק, הפסיכולוגיה והכלכלה" (עע"ס 7744/10 המוסד לביטוח לאומי נ' עו"ד מנגל. פסקה 18 לחוות דעת השופט יצחק עמית (15.11.2012)), וההטיות הקוגניטיביות של יחידים שתוצאתן היא אופטימיות יתר (ראו: רונן פרי "על סיכון, ביטוח וחוזה ביטוח" משפטים לה 655, 668 – 669 (תשס"ה)), חייבת להיות מובהקות של ממש על מנת שתשמענה טענות השתק ומניעות בעטין תתקבל ההנחה כי המבוטח היה נותן הוראה לפדיון כספים חלף קבלת קצבה לכל ימי חייו וחיי בת זוגו לאחריו, כך שהקרן תחויב לפעול בניגוד לתקנונה תוך העדפת עניינו של המבוטח האחד על פני כלל המבוטחים.

37. מכל האמור לעיל עולה, אפוא, כי העניין שבפנינו חסר את המובהקות שניתן היה לאתר בעניין גולדשטיין. לסוגיה האם המנוח היה מורה על משיכת כספים, תוך שהוא מותיר את רעייתו ללא פנסיה, לא ניתן לתת תשובה במידת וודאות קרובה. קביעתנו דלעיל נובעת מכך שאין בידנו את הכלים המאפשרים לקבוע מה הם

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

השיקולים האובייקטיביים שהיו עומדים בפניו (ובראש ובראשונה: תוחלת חייה של המנוחה שהיא פועל יוצא של גילה, מצבה הרפואי ותנאי אשפוזיה) ומה היתה החלטתו בהתחשב, בין היתר, בהעדפותיו האישיות, בהפנמתו את מצבו שלו ובשיקולים ערכיים ורגשיים. באופן דומה, לא ניתן לקבוע בוודאות קרובה, מה היתה החלטתם המשותפת של ארבעת המשיבים אילו נדרשו לסוגיה בחיי המנוח לאחר שהמנוח איבד את כשירותו.

הערה בשולי הדברים

38. תוצאת פסק דינו קשה למשיבים. עם זאת, היא עולה בקנה אחד עם עקרונות הביטוח השיתופי בקרנות הפנסיה ועם תכלית ההסדר הפנסיוני באמצעותן כמפורט בפתח הדברים. אילו היו המנוחים מאריכים ימים מעבר לתוחלת החיים לפי הלוחות האקטואריים, לא היה תשלום הפנסיה נפסק מאחר שהצבירה בחשבון המנוח מוצתה והם היו יוצאים נשכרים מעקרון השיתוף וההדדיות שבבסיס הפנסיה החברתית. צדו השני של המטבע הוא כי יורשיהם של המנוחים אינם זכאים לתשלומים נוספים על תשלומי הקצבה ומענק השנים העודפות, גם אם סכומים אלה אינם ממצים את החיסכון הצבור (ואף רחוק מכך).

39. בנסיבות דומות בהן בנם של מבוטח מנוח ושל רעיית המבוטח שנפטרה בסמוך לפטירת בן זוגה תבע החזרת כספים ותביעתו נדחתה, כתב נשיא בית הדין הארצי דאז, מנחם גולדברג ז"ל, את הדברים הבאים:

"הטעם החמישי - לאו דווקא מבחינת חשיבותו - הינו אופייה ההדדי של קרן הפנסיה, כפי שצויין לעיל, אשר הגמלאות אותן היא משלמת אינן פועל יוצא של התשלום לקרן. יש וחבר הקרן, ושאייריו, נהנים מפנסיה בסכומים מצטברים העולים בהרבה על כספי התגמולים ששולמו בגינם, ויש וחבר הקרן ושאייריו נהנים מפנסיה מסכומים מצטברים הפחותים בהרבה מכספי התגמולים ששולמו בגינם. כן, ורק כן, יכולה קרן פנסיה לקיים את עקרון ההדדיות והשוויונות".

(דב"ע (ארצי) נה/11-6 בנימין – מבטחים מוסד לביטוח סוציאלי של העובדים בע"מ. פסקה 7 (18.12.1995). ההדגשה הוספה – ר.פ.)

בית הדין הארצי לעבודה

ע"ע 49778-06-19

40. סוף דבר – אין מנוס מקבלת הערעור. פסק דינו של בית הדין האזורי מבוטל בזה. בנסיבות העניין, אין צו להוצאות.

ניתן היום, ט"ז שבט תש"פ (11 פברואר 2020), בהעדר הצדדים וישלח אליהם.

רועי פוליאק,
שופט

סיגל דוידוב-מוטולה,
שופטת

ורדה וירט-ליבנה,
נשיאה, אב"ד

מר עצמון ליפשיץ,
נציג ציבור (מעסיקים)

גברת שרה זילברשטיין-
היפש,
נציגת ציבור (עובדים)

